

„Musíme české domácnosti více edukovat a nastavit systém tak, aby se plýtvání jevílo méně výhodným,“ říká Jana Spurná, studentka sociologie na FF UK a držitelka Ceny Edvarda Beneše a Czech Envi Thesis

Za svou bakalářskou práci „Typy plýtvání potravinami v českých domácnostech“ získala Jana Spurná hned dvě ocenění – Cenu Edvarda Beneše v oboru sociologie a Czech Envi Thesis oceňující práce, jež se zabývají problematikou životního prostředí.

Práce přináší přehled existujících empirických studií realizujících segmentaci různých národních populací a jejich srovnání z hlediska motivací a důvodů pro plýtvání potravinami v domácnostech.

Proč jste si pro svou bakalářskou práci vybrala právě téma plýtvání potravinami?

Chtěla jsem psát o tom, co je pro mě důležité. Už dlouhodobě se zajímám o environmentální témata a obzvláště o problematiku odpadů. Velmi mě fascinuje, jak to funguje, respektive moc nefunguje. V rámci bakalářského studia jsem chodila na pár předmětů s environmentálním zaměřením a také skrze své seminární práce se tímto směrem profilovala. Psala jsem například o problematice nerůstu, zákazu výroby aut se spalovacími motory nebo o zero waste. Následně jsem se už jen specializovala na potravinový odpad, protože v době výběru tématu mé bakalářské práce akorát probíhala konference o problematice plýtvání potravinami a byla zveřejněna nová data.

Jak probíhal samotný sběr dat? A kdo byli vaši respondenti?

Já sama jsem data nesbírala, protože v oblasti plýtvání potravinami bylo poměrně dost dat nasbíráno a říkala jsem si, že by byla škoda je nevyužít. Dělal jsem tedy sekundární analýzu dat Potravinový 2021 sesbíraných Centrem pro výzkum veřejného mínění. Jedná se o průzkum českých domácností,

přičemž vzorek byl reprezentativní a o velikosti 884 respondentů.

Co zásadního jste ve svém výzkumu zjistila? Dokáží Češi šetřit s potravinami, stále se to učí, nebo to pro ně není důležité? A kdo převažuje?

Z hlediska plýtvání potravinami u nás můžeme najít čtyři typy domácností. Jeden je k přírodě velmi šetrný, snaží se neplýtvat a celkově se chová velmi ekologicky – tento typ jsem nazvala proaktivní. Do této skupiny patří přibližně každá čtvrtá domácnost. Na druhou stranu část českých domácností plýtvá potravinami hodně a nedělá nic pro to, aby omezila plýtvání nejen jimi, ale třeba i vodou nebo energiemi. Tento typ žije častěji ve městech a tvoří jednu pětinu všech domácností – nazvala jsem je nedbalými plýtváči.

Na škále mezi představenými typy se nacházejí zbývající dva. Třetí typ, nazvaný plýtvající kompostéři, si je sice vědom toho, že chovat se ekologicky je důležité, ale zároveň toho sám moc nedělá. Sem bychom zařadili každou třetí domácnost. Poslední typ, s názvem spořiví, se chová ekologicky, respektive neplýtvá a šetří. Jejich hlavní motivací je však to, že si nemůžou dovolit plýtvat z ekonomického hlediska. Takto se chová každá pátá domácnost.

Ze závěrů práce vyplývá, že podstatná část domácností se nechová proenvironmetálně a mnohdy vůbec neví, co přesně takové chování obnáší. Pro tento problém podle mě existují dvě řešení: musíme české domácnosti více edukovat, a zároveň musíme nastavit systém tak, aby se plýtvání jevilo méně výhodným.

Přišla jste v průběhu psaní bakalářské práce i na něco, co jste zprvu nečekala?

Velmi mě překvapilo, jak poměrně stereotypně ty výsledky vyšly – nejméně plýtvají lidé s vyšším vzděláním (proaktivní), málo plýtvají důchodci (spořiví). Hodně plýtvají rodiny s dětmi

(plýtvající kompostěři), nejhůře pak dopadají svobodní muži žijící častěji ve městě, kteří plýtvají nejvíce, a to skoro ze všech důvodů, které byly ve výzkumu zahrnuté (nedbalí plýtváci).

Jaké jsou tedy nejčastější důvody pro vyhazování potravin?

Nejčastější důvod je pro všechny stejný, a to, že se jim potraviny zkazí. Otázka pak zní, jak se to stane. Sami respondenti se přiznávají, že je tomu tak, protože nejí a nezpracovávají zbytky, odřezky, slupky a podobně, nebo kvůli tomu, že toho uvaří moc a na jídlo pak zapomenou. Na světě trpí 690 milionů lidí hladem, další 3 miliardy nemá zdravou stravu a my tady plýtváme proto, že nás to tolik netrápí, když se nám jídlo zkazí.

Jakou podle vás hrají roli ve zmírňování plýtvání potravinové banky?

Tímto jsem se v práci nezabývala, ale potravinové banky jsou samozřejmě důležité. Prostřednictvím těchto kanálů jsou potraviny distribuovány lidem v nesnázích, především seniorům, rodinám s dětmi, samoživitelkám a lidem bez domova, přičemž většina potravin je určena k okamžité spotřebě, má krátkou dobu trvanlivosti, poškozený obal nebo nedostatečné označení. Tím, že tyto potraviny zachráníme, zabraňujeme jejich konečnému umístění na skládce nebo ve spalovně.

Na čem aktuálně pracujete? Co byste ve vašem výzkumu chtěla ještě uskutečnit?

V současné době pokračuji ve studiu navazujícího magisterského programu sociologie na FF UK a chci se dál věnovat problematice odpadů. Ještě však nevím, kam mě rešerše dovedou. Třeba nakonec skončím u fast fashion nebo zkoumání zero waste, což má s plýtváním potravinami poměrně dost společného.

Štěpánka Zelenková Semecká